

N:o 183.

Ank. till Riksd. kansli den 25 maj 1908, kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af viss del af den så kallade Djurgårdsfonden för utförande af byggnads- och reparationsarbeten vid Haga och Ulriksdals slott.

(1:a U. A.)

Uti en till Riksdagen den 8 innevarande maj aflåten proposition (n:o 219) har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, att för utförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med af öfverintendentsämbetet tillstyrkt förslag af byggnads- och reparationsarbeten vid Haga och Ulriksdals slott med därtill hörande byggnader finge af den så kallade Djurgårdsfonden användas ett belopp af 254,000 kronor.

Rörande Kungl. Maj:ts förevarande framställning har departementschefen till statsrådsprotokollet öfver finansärenden för ofvannämnda dag anført följande:

»I underdånig skrifvelse den 21 nästlidne april har riksmarskalksämbetet gjort framställning angående utförande af åtskilliga delvis ganska omfattande reparationsarbeten å Haga och Ulriksdals lustslott med därtill hörande byggnader. Af handlingarna i ärendet inhämtas följande.

Sedan ståthållarämbetet å nämnda slott hos riksmarskalksämbetet anhållit, att genom riksmarskalksämbetets föranstaltande besiktning

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 4 Saml. 1 Afd. 115 Häft. (N:o 183.) 1

måtte verkställas å slotten samt å de till slotten hörande hus och byggnader för att utröna, i hvad skick de nu befunne sig, samt huruvida, förutom årligen återkommande mindre reparationer och underhåll, några större och mera genomgående reparationer vore behöfliga för deras framtida bestånd, uppdrog riksmarskalksämberet åt arkitekten i öfverintendentsämberet, hofintendenten G. A. H. Lindgren, att jämte af honom tillkallad sakkunnig person verkställa ifrågavarande besiktning.

I skrifvelse den 17 juli 1907 anmälde Lindgren, att han jämte byggmästaren Alfred Johansson verkställt en förberedande besiktning å slottsbyggnaderna, samt att därvid vissa i skrifvelsen uppräknade brister, däribland särskildt framhållits åtskilliga om rubbningar i byggnadernas grundvalar vittnande sprickor och sättningar i byggnaderna blifvit iakttagna. För utrönande af orsakerna till och botemedlen mot dessa sättningar ansåg hofintendenten Lindgren nödvändigt att vidtaga vissa i skrifvelsen närmare angifna grundundersökningar vid slotten äfvensom uppmätningar af slottsbyggnaderna vid Haga för upprättande af erforderliga ritningar och anhöll han på grund häraf om bemyndigande att gå i författning om utförande af de sålunda föreslagna åtgärderna. Efter det sådant bemyndigande blifvit Lindgren lämnadt, samt nämnda undersökningsarbeten verkställda, öfverlämnade ståthållarämberet med särskilda till riksmarskalksämberet ställda skrivelser af den 24 och den 30 mars innevarande år af Lindgren afgifna berättelser öfver resultatet af de anställda besiktningarna och däraf föranledda förslag till reparations- och ombyggnadsarbeten vid slotten jämte ritningar och kostnadsförslag.

I den beträffande Haga slott och därtill hörande byggnader afgifna berättelsen erinrar Lindgren till en början, hurusom ifrågavarande anläggning består af tre delar, nämligen det egentliga slottskomplexet, sammansatt af Hennes Maj:ts Drottningens paviljong eller det s. k. palais'et med tillhörande ekonomibyggnad (köks- och betjäntflygeln) samt konung Gustaf III:s paviljong, vidare det s. k. Gamla Haga, bestående af konung Gustaf III:s kiosk och två mindre byggnader af trä, samt slutligen det s. k. Öfre Haga, bestående af boställen för kamrerare och trädgårdsdirektör, orangeribyggnad, ett flertal växthus och de s. k. koppartälten, inrymmande stall, vagnbodas samt bostäder för betjäning och trädgårdsfolk, hvarjämte till Öfre Haga äfven kunde räknas de s. k. Finnstugorna, af hvilka sistnämnda af trä uppförda byggnader den ena, den s. k. lilla Finnstugan, inrymde en del rum för betjäningen och den andra för närvarande vore uthyrd.

Beträffande de å slottskomplexet jämte öfriga omförmälda byggnader nödiga reparationer anför Lindgren hufvudsakligen följande.

Det s. k. palais'et, hvilken byggnad konung Gustaf IV Adolf låtit uppföra, hade till följd af omständigheter, som vid dess uppförande icke kunnat förutses, blifvit så skadadt, att detsamma tarfvade omedelbara och genomgripande åtgärder för att fortfarande kunna bevaras och användas. Byggnaden vore nämligen förlagd på ett ofvan lösa lerlager befintligt lager af sand och grus, under hvilket den fasta botten stupade ned från 3 meters djup under nuvarande nästan plana markyta i nordöstra hörnet till 8,4 meters djup i nordvästra hörnet. Verkställda profgräfningar och jordborringar hade visat, att grunderna bestode af tämligen vårdslöst lagda stenblock på en utbottning af nedkastad sten, hvilande på grus- och lerlagren. Denna grundläggning hade möjligen varit tillräcklig, så länge det underliggande lerlagret varit genomdränkt af grundvatten från Brunnsviken, men då Brunnsviken under 1860-talet sänkts, och till följd däraf det dittills vattenförande lerlagret höjts ofvan Brunnsvikens vattenyta, hade så småningom lerlagret torrlagts dels genom utpressning af grundvattnet och dels genom uttorkning under torra somrar, hvarjämte lerlagret krympt tillsammans, så att grunderna börjat sätta sig. Vid dessa sättningar hade olägenheten af bottenens starka fall visat sig, i det sättningen blifvit vida större mot norr och väster, där djupet till fast botten vore större än på södra och östra sidan, och byggnaden formligen sönderbrutits. De flera gånger reparerade skadorna hade efter hand åter visat sig i ännu mera förvärradt skick och nya sprickor hade framträdt till och med under den nyss tilländagångna vintern, hvilka antydde en fortgående brytning i murarna af så allvarsam art, att den tid ej kunde anses aflägsen, då palais'et blefve obeboeligt, därest orsaken till sättningarna ej blefve afhjälpta. I sådant syfte har hofintendenten Lindgren föreslagit, att under den hufvudsakliga delen af byggnaden skulle läggas nya grunder af betong medelst till fast eller genom pålning bildad botten nedförda betongpelare, förenade genom betonghvalf med ingjutna järnbalkar.

I det skick, byggnaden nu befunne sig, kunde en dylik grundförbättring jämte erforderliga förstärkningar under hjärtmurarna och tvärmurarna inuti byggnaden ej verkställas utan att bjälklag och golf delvis måste upptagas eller utan betydliga skador å putsen på fasader, innermurar och tak. Samtliga golf, hvaraf största delen vore starkt slitna, samt väggar och tak måste därför undergå reparation samtidigt med grundförstärkningen. Jämväl yttertaket hade blifvit af ålder så

anfrått, att plåtbetäckningen samt delar af panelen måste omläggas, hvarjämte vissa åtgärder borde vidtagas till säkerhet mot eldfara, såsom anordnande af brandbotten samt insättande af järndörrar m. m. Af bekvämlighets- och eldsäkerhetshänsyn borde dessutom införas vattenledning med pumpverk från slottskällan och cistern på vinden samt brandpostledningar och afloppsledning. Jämväl syntes önskvärdt, att i byggnaden med dess ekonomiafdelningar infördes värmeledning jämte vattenklosettsystem.

Den till slottskomplexet hörande ekonomibyggnaden (köks- och betjäntflygeln), hvilken uppförts under konung Oscar I:s regering, hvilade med sin västra sida på berg föga under jordytan samt med den östra sidan på grus och lera med starkt fallande, fast botten. Vid Brunnsvikens sänkning hade denna byggnad blifvit i så hög grad skadad, att densamma trots för tjugu år sedan anbragta grofva förankringar icke längre kunde vidmakthållas. I följd af lerlagrets krympning under östra fasaden hade byggnaden nämligen så att säga kantrat mot öster och kunde icke ånyo uppskrufvas eller återställas i brukbart skick utan kostnader, som syntes komma att öfverstiga kostnaderna för fullständig nybyggnad utan att lämna ens tillfredsställande resultat. Då härtill komme, att byggnadens läge vore för moderna kraf ytterst olämpligt, i det serveringen från köket till matsalen måste ske genom en lång af trä utförd gång, som vintertiden vore ytterst kall och dessutom fordrade ett dyrbart underhåll, syntes ombyggnad ej böra ske på samma plats och efter samma metod som den vid ekonomibyggnadens uppförande tillämpade. I stället borde ny ekonomibyggnad uppföras i form af två mindre, närmare palais'et förlagda och med detsamma direkt förenade flyglar, den ena innehållande kökets och den kvinnliga tjänstepersonalens lokaler samt den andra innehållande vaktmästarbostad, rum för manlig personal och magasin.

Konung Gustaf III:s paviljong, hvilken byggnad delvis uppförts redan på 1600-talet men sedermera tillökats under senare delen af 1700-talet och ägde en inredning af högt konstnärligt värde, vore i det hela i godt stånd och väl underhållen; dock syntes norra och västra gaffarna hafva lidit något af sättningar i grunderna, som på dessa ställen behöfde förstärkas, hvarjämte några inre underhållsarbeten vore af nöden.

Gamla Hagas förnämsta byggnad, Konung Gustaf III:s kiosk — en i slutet af 1700-talet uppförd byggnad af stort historiskt intresse — vore hårdt angripen af fukt och röta, samt i följd däraf i behof af reparation. De till Gamla Haga hörande mindre byggnaderna af trä erfordrade endast några obetydliga reparationer.

Öfre Hagas tre hufvudbyggnader — kamrerarbostället, trädgårdsdirektörens boställe och orangeribyggnaden — befunne sig i stort sedt i godt skick med undantag af de båda boställes yttertak, hvilka bestode af tegel på underlag af spån. Dessa tak hade redan vid byggnadernas uppförande lagts med så låga fall, att de icke kunnat vidmakthållas. Då spåntäckningen af ålder vore förstörd och ej kunde repareras utan att ytterteglet aftoges, syntes det vara lämpligast att omlägga taken med svartplåt för underlättande af framtida underhåll. Därjämte tarfvade orangeribyggnaden yttre reparation, i sammanhang hvarmed byggnadens användbarhet borde ökas genom upptagande af nya fönster å byggnadens norra sida.

De till öfre Haga hörande s. k. koppartälten vore visserligen underhållna så väl, som disponibla tillgångar medgifvit, men lede äfven de af följderna utaf en olämplig takkonstruktion, i ty att yttertaken vore utförda af tegel på underlag af spån med så låga fall, att vattnet vid snösmältning runne genom tak och taklister samt förstörde paneler, taklister och puts såväl som golf och bjälklag i byggnaderna. Yttertaken å östra och västra tälten borde därför omläggas med svartplåt eller falstaktegel på brädpanel, hvarjämte erfordrades en yttre reparation å östra tältet, hvars stallokaler borde förses med golf af nubbssten och cement i stället för nuvarande trägolf, som ej kunde hållas i brukbart skick utan ständiga reparationer. Mellersta tältets vagnbodas borde af samma skäl förses med cementgolf, hvarjämte västra tältet tarfvade en grundlig inre reparation.

Den stora Finnstugan vore en i det hela rätt väl bibehållen och underhållen träbyggnad, som för närvarande vore uthyrd till privatpersoner, men lätt kunde apteras till bostäder för skogvaktare, nattvakt och andra underhafvande, hvilka måste bo vid slottet. Den lilla Finnstugan däremot vore en f. d. uthuslänga af timmer under tegeltak, hvilken genom en rad af provisoriska åtgärder, såsom inläggning af golf och tak, insättning af kakelugnar och spisar, tillbyggnad af förstugukvistar o. s. v. förvandlats till bostäder af mycket primitiv art.

Enär golfven hvilade på jorden utan någon trossning och samtliga inredningsåtgärder måste anses ytterst otillfredsställande ur såväl hygienisk som eldsäkerhetssynpunkt samt byggnaden i det hela vore ytterst bofällig, syntes densamma böra slopas såsom boställsbyggnad och däri inlogerade betjante öfverflyttas till stora Finnstugan, så mycket mera som underhållet af lilla Finnstugan äfven i dess nuvarande bofälliga skick kostade betydligt mera, än stora Finnstugan inbringade i hyror.

Slutligen syntes växthusen böra försättas i ett mera tidsenligt skick och förses med tidsenlig och mindre bränsleödande uppvärmning än den nuvarande.

Samtliga de sålunda vid Haga ifrågasatta reparations- och ombyggnadsarbetena skulle enligt af hofintendenten Lindgren uppgjorda beräkningar draga följande kostnader, nämligen i fråga om:

Palais'et	kronor 190,000: —
Vatten- och afloppsledningar för samma byggnad..	» 12,000: —
De i stället för den nuvarande till palais'et hörande ekonomibyggnaden till uppförande föreslagna köks- och betjäntflyglarna	» 90,000: —
Konung Gustaf III:s paviljong och kiosk	» 18,000: —
De vid Öfre Haga belägna ekonomi- och boställsbyggnaderna jämte orangeriet	» 34,000: —
Växthus	» 37,000: —
	Summa kronor 381,000: —.

Därest värmeledning och vattenklosettsystem skulle införas i palais'et — hvilka arbeten icke ingå i nyssnämnda med afseende å samma byggnad föreslagna arbeten — skulle enligt hofintendenten Lindgrens beräkning härför krävas en ytterligare kostnad af 34,000 kronor.

Beträffande därefter Ulriksdals slott med därtill hörande byggnader — orangeribyggnaden, ståthållarbostället Beylon, slottskapellet samt ekonomi-, stall- och boställsbyggnaderna — anföres i det af Lindgren afgifna besiktningsskildringen följande.

Ulriksdals slott, som uppförts i midten af 1600-talet för riksfältherren grefve Jacob De la Gardies räkning och sedermera inköpts af drottning Hedvig Eleonora, hade på hennes föranstaltande äfvensom senare under drottning Ulrika Eleonoras tid i vissa delar tillbyggt. De vid slottet förut befintliga terasserna åt landsidan hade vid slottets iordningställande åt Konung Karl XV borttagits, i sammanhang hvarmed marken afschaktats för åstadkommande af lämpliga dosseringar för regnvattnets aflopp och möjligen äfven för erhållande af en sundare bottenvåning, hvars bjälklag, enligt hvad socklarna utvisade, dessförinnan legat föga öfver markens nivå.

Genom de sålunda vidtagna förändringarna hade slottets socklar kommit att på långa sträckor ligga ofvan marken. I följd af terassernas borttagande och grundmurarnas från början för andra förhållanden beräknade beskaffenhet hade under påverkan af källossningen, för

hvilken grunderna efter vidtagande af nämnda förändringar blifvit i hög grad utsatta, i fönsterbröstningarna i södra och norra flyglarna samt tvärs igenom murarna i nordöstra och sydöstra flyglarna uppstått sättningssprickor, hvilket fört med sig, att de så godt som hvarje år gjorda försöken att reparera skadorna å slottets murar, puts och gemak varit alldeles fruktlösa. Åtgärder måste därför vidtagas för grundmurarnas förstärkande och skyddande. Vidare ansåges yttertaken tarfva en grundlig reparation, som syntes enklast och bäst kunna ske genom att, med bibehållande af det nuvarande plåttaket, därå anbringa en ytterligare takbetäckning af glaseradt falstaktegél, hvarjämte åtskilliga åtgärder borde vidtagas för slottets och därstädes förvarade dyrbara samlingars skyddande mot eldfara genom inläggande af brandbotten i den till bostäder åt betjäning använda vindsvåningen, uppsättande af järndörrar mot vindarna, anbringande af åskledare m. m., äfvensom slottets fasader repareras.

Orangeribyggnaden, hvilken uppförts af drottning Hedvig Eleonora efter ritningar af Nicodemus Tessin d. ä. och utgjorde ett af vårt lands märkligare byggnadsminnen inom vår storhetstids trädgårdsarkitektur, hade i följd af byggnadens användning, därvid stark fukt omväxlat med värme, lidit betydliga skador, hvartill dålig grundläggning och ålderdomlig konstruktion starkt medverkat. Till byggnadens iståndsättande, däri inbegripet införande af en modernare värmeledning, ansåges en genomgripande reparation nödvändig.

Ståthållarbostället Beylon vore i hufvudsak väl bibehållet. Dock vore detsamma i behof af dels en del invändiga reparationer och dels af en ny veranda å södra sidan i stället för den nuvarande af allt för klen och numera af röta angripet virke uppförda. För att undgå framtida underhålls- och ombyggnadskostnader syntes det lämpligaste vara att bygga den nya verandan och yttertrappan af sten.

För slottskapellets samt ekonomi-, stall- och boställsbyggnadernas iståndsättande tarfvades endast jämförelsevis mindre omfattande reparationer.

Inom sistnämnda grupp af byggnader, — till hvilken höra, utom andra, trädgårdsdirektörens bostad, kamrerarbostad, den s. k. confidencen m. fl. — förekomma äfven ett par mindre byggnader, det s. k. gula huset, boställshuset vid slottet, inrymmande bostäder åt trädgårdsarbetare m. fl., samt den s. k. fasanbyggnaden, innehållande tvättstuga jämte bostäder för betjäning m. m.

Då gula huset i följd af ålder befunne sig i ett så bristfälligt skick, att allt underhåll däraf måste anses bortkastadt, har hofintendenten Lindgren ansett detsamma böra efter afslutande af slottets

reparation, hvarunder byggnaden lämpligen kunde användas till bostad för arbetarna, nedrifvas och materialet användas till uppförande af ett tvätthus, som nu saknades vid kungsgården. I stället kunde det nyss omförmälda boningshuset vid stallet flyttas till trädgårdsområdet för att tjäna till bostad åt trädgårdsarbetarna och den nuvarande tvättstugan i stället förändras till bostadsrum.

Kostnaden för utförande af omförmälda vid Ulriksdals slott med tillhörande byggnader behöfliga arbeten skulle enligt af hofintendenten Lindgren uppgjord kostnadsberäkning uppgå till följande belopp, nämligen

å slottsbyggnaden	kronor 212,000: —
„ orangeribyggnaden	„ 100,000: —
„ ståthållarbostället Beylon	„ 12,600: —
„ slottskapell, ekonomi-, stall- och boställsbyggnader	„ 35,400: —
	<hr/> Summa kronor 360,000: —.

I kostnaderna för arbeten å själfva slottsbyggnaden hafva icke inräknats kostnaden för införande af värmeledning, elektrisk belysning och vattenklosettsystem, åtgärder, hvilka af hofintendenten Lindgren ansetts önskvärda för slottets modernisering till bostad åt Hennes Maj:t änkedrottningen. För dessa arbeten skulle enligt hofintendenten Lindgrens beräkning krävas en ytterligare utgift af 58,000 kronor. —

Med särskilda skrivelser den 27 och den 31 sistlidne mars öfverlämnade riksmarskalksämberet förenämnda besiktninginstrument jämte öfriga till ärendet hörande handlingar till öfverintendentsämberet med anhållan, att ämberet ville genomgå och pröfva de uppgjorda beräkningarna och kostnadsförslagen samt till riksmarskalksämberet afgifva yttrande däröfver äfvensom rörande lämpligheten och behovet af de föreslagna reparationsarbetena. Då emellertid en sådan granskning syntes erfordra någon längre tid, men det vore särdeles önskvärdt, att riksmarskalksämberet snarast möjligt erhöle öfverintendentsämberets yttrande beträffande sådana i förslagen förekommande mindre reparationsarbeten, som syntes öfverintendentsämberet böra utföras redan under den närmaste tiden, äfvensom rörande den föreslagna reparationen af Hennes Maj:t drottningens paviljong å Haga eller det så kallade palais'et, hvilket enligt Lindgrens berättelse syntes mest vara i behof af snara åtgärder för dess iståndsättande, anhöll riksmarskalksämberet, att

öfverintendentsämbetet ville i sådant afseende inkomma med särskilda yttranden.

I två till riksmarskalksämbetet ställda skrivelser af den 14 nästlidne april har öfverintendentsämbetet afgifvit de sålunda begärda yttrandena.

Ämbetet framhåller därvid, hurusom den korta tid, som varit ämbetet tillmätt att ägna åt handläggningen af detta ärende, för ämbetet omöjliggjort att låta samtliga hithörande förslag blifva föremål för allsidigt bepröfvande, samt att ämbetet därför nödgats att för närvarande inskränka sig till att lämna en redogörelse för hvilka åtgärder, ämbetet ansåge böra för ifrågavarande byggnaders bestånd omedelbart komma till utförande, samt för de omkostnader, dessa arbeten kunde antagas komma att förorsaka.

Beträffande de å Haga slott med tillhörande byggnader föreslagna arbeten har öfverintendentsämbetet anfört följande.

Hvad anginge »palais'et», vore önskvärdheten af dess reparation uppenbar, och, om ämbetet än icke funne ett kortare uppskof vara förenadt med någon egentlig fara, ansåge ämbetet det dock vara det mest förtänksamma att icke längre uppskjuta frågan härom, då hufvudbyggnaden därigenom faktiskt skulle blifva i ännu högre grad än som skett sönderbruten och skorstensstockarna behöfva nogsammare tillses, hvartill komme, att köks- och betjäntflygeln befunne sig i ett så högst bristfälligt skick, att någon reparation af densamma näppeligen kunde ifrågakomma.

Vid granskning af kostnadsförslaget till reparation af själfva slottsbyggnaden fölle emellertid genast i ögonen den högst betydliga summa, som härför beräknats, eller 190,000 kronor — eller, om värmeledning och vattenklosetter skulle anordnas, 224,000 kronor — ett belopp, för hvilket en ny byggnad af ungefär samma storlek och utstyrel i det närmaste skulle kunna uppföras.

Då i detta kostnadsförslag upptagits en post af icke mindre än 90,000 kronor för grundförstärkning, hade ämbetet i främsta rummet sökt verkställa, i den mån sådant kunnat ske, undersökning, huruvida den angifna grundförstärkningen — hvilken dessutom syntes ämbetet ytterst svår att utföra — vore nödvändig, eller om sådan förstärkning kunde på annat, fullt betryggande, men billigare sätt åstadkommas. Med anledning däraf hade på ämbetets föranstaltande upprättats ett vid ämbetets yttrande fogadt förslag, enligt hvilket grundförstärkningen skulle utföras medelst utbottningar af beton med inlagda räler i alla hörnpunkter och korsningspunkter af murar samt grundmurarnas upp-

hjälpande i öfrigt medelst kringgjutning af beton, ett arbete, hvilket beräknats kräva en kostnad, ej öfverstigande 25,000 kronor, eller, med tillägg för sockeljustering, högst 30,000 kronor, i hvilket fall å den beräknade kostnaden för grundens iståndsättande skulle besparas 60,000 kronor. Det syntes ämbetet, som om en dylik förenklad grundförstärkning kunde anses tillfredsställande. Dock förbehölle sig ämbetet, att, innan arbetet i fråga bringades till verkställighet, ämbetet blefve satt i tillfälle att ingå i närmare pröfning angående det definitiva sättet för dess utförande. En sådan förenkling förde därjämte med sig ytterligare betydande besparingar genom att arbetssättet icke behöfde föranleda den risk för sprickning och sättning i slottets murar, som det föreslagna, mera omfattande tillvägagåendet vid behandling af grunden. Det vore gifvetvis ytterst svårt att, innan grundförstärkningen ägt rum, bedöma vidden af den erforderliga reparationen, men ämbetet hölle dock före att, vid följandet af det förenklade förslaget, å de för ut- och invändig nyputsning, nya bjälklag och målning m. m. å ifrågavarande byggnad beräknade kostnaderna circa 12,000 kronor kunde inbesparas.

Dessutom syntes besparingar lämpligen kunna ske dels genom omläggning af parkettgolf och golf i stället för inläggande af nya, samt genom mindre vidlyftig bjälklagsförstärkning och uteslutande af nya trappsteg af marmor och kalksten med tillhoppa 7,000 kronor, dels ock genom bibehållande och reparation af nuvarande fönsterbågar och uteslutande af spegelglas med 8,000 kronor. Totalminskningen genom nu nämnda förenklade åtgärder skulle förty, för så vidt sig nu låte bestämma, uppgå till 87,000 kronor, då, under sagda förutsättning, den för »Palais'ets» reparation erforderliga summa — däri ej inberäknad kostnaden för utförande af värmeledning och vattenklosett-system, om hvilka arbetens utförande öfverintendentensämbetet i förevarande sammanhang ej yttrat sig — skulle kunna inskränkas till 103,000 kronor.

De föreslagna nya köks- och betjäntflyglarna ansåge ämbetet böra omedelbart komma till stånd, och mot det härför beräknade kostnadsbeloppet af 90,000 kronor hade ämbetet icke funnit skäl till anmärkning. Före arbetets igångsättande syntes det emellertid lämpligt, att ämbetet finge yttra sig beträffande flyglarnas slutliga läge m. m.

Af öfriga vid Haga i de olika föreliggande förslagen upptagna arbeten syntes allenast de, som ifrågasatts rörande ekonomi- och boställsbyggnaderna, böra utföras så snart möjligt vore, dock med undantag för de vid orangeriet föreslagna åtgärderna, hvilka ämbetet icke medhunnit att granska. Därest detta ämbetets förslag godkändes, skulle

för närvarande, då kostnaden för orangeriets reparation beräknats till 6,432 kronor, endast ett belopp af 28,000 kronor vara behöfligt för iståndsättande af ifrågavarande hus.

Till den för vatten- och afloppsledningars anordnande vid Haga slott angifna kostnadsuppgiften, 12,000 kronor, finnes ej beskrifning eller detaljeradt förslag, hvadan ämbetet ansåge denna post böra närmare granskas i samband med framdeles skeende ompröfning af öfriga resterande reparationsarbeten. I och för införande af erforderliga inre ledningar syntes dock ett belopp af 5,000 kronor böra vara tillgängligt.

På grund af hvad öfverintendentsämbetet sålunda anført och föreslagit funne ämbetet sig böra för sin del tillstyrka, att, i afbidan på erforderlig utredning i öfriga hänseenden, medel måtte beredas för utförande af nedan omförmälda åtgärder i enlighet med hvad ämbetet därutinnan hemställt, för följande belopp, nämligen

reparation af »palais'et».....	kronor 103,000: —
nybyggnad af köks- och ekonomifyglar.....	„ 90,000: —
reparation af åtskilliga ekonomibyggnader.....	„ 28,000: —
anordnande af inre vatten- och afloppsledningar ..	„ 5,000: —
utgörande det för närvarande erforderliga anslags-	
beloppet således	kronor 226,000: —.

Vidkommande de ifrågasatta arbetena å Ulriksdals slott har öfverintendentsämbetet anført följande.

Det syntes ämbetet vara alldeles gifvet, att ett uppskof med reparationen af själfva Ulriksdals slottsbyggnad ännu några år kunde utan olägenhet äga rum, helst om vissa af ämbetet förordade åtgärder vidtoges till skyddande af socklarna å de delar af slottet, som vore mest känsliga för kälens inverkan, då härigenom vidare söndersprickning kunde under uppskofstiden motarbetas. Likaså ansåge ämbetet, att med orangeribyggnadens reparation — om än i vissa delar snarligen af nöden — borde, särskildt med hänsyn till den beräknade stora kostnaden, tillsvarende få anstå i och för närmare utredning. Vidare ville det förefalla ämbetet, att det ifrågaställda iordningställandet af teatersalongen i den s. k. »confidencen» — som i och för sig vore ur kulturhistorisk synpunkt högeligen behjärtansvärd och hvarför antagits åtgå ett belopp af 2,820 kronor — borde uppskjutas till ett följande år likaledes för mera ingående utredning. Till sist hölle ämbetet före, att flyttning af »boningshuset vid stallet» nu icke borde komma till utförande, då ståthållarämbetet meddelat, att nämnda hus vore behöfligt för slottets personal. För uppförande af en ny byggnad till ersättande af det

»gula huset», som vore i dåligt skick och olämpligt beläget intill slottet, borde till ett kommande år plan uppgöras och sagda hus förty icke nu rifvas; likaledes borde plan uppgöras till ett nytt tvätthuset, hvarför den föreslagna förändringen af den nuvarande tvättstugan i den s. k. »fasanbyggnaden» icke för närvarande borde ifrågakomma.

Däremot funne öfverintendentsämbetet sig böra tillstyrka, att ståthållarbostället, villa »Beylon», — särdeles i betraktande däraf, att ny boställshafvare skulle dit inflytta — blefve redan innevarande år iståndsatt och att också i år föreslagna reparationer m. m. å slottskapellet samt ekonomi-, stall- och bostadsbyggnader bringades till verkställighet med undantag för de angifna arbetena för teatersalongens restaurering, flyttning af »boningshuset vid stallet», rifning m. m. af »gula huset» och förändrande af tvättstugan i »Fasanbyggnaden».

Vidkommande iståndsättningsarbetena å ståthållarbostaden ville öfverintendentsämbetet förorda, att den nuvarande södra verandan bibehölles. Det vore visserligen obestriddigt, att den ifrågaställda nya verandan af sten tarfvade mindre reparation än träverandan, men, då denna senare, särskildt sedan den helt nyligen försetts med fönster, erbjöde större trefnad, syntes den ej böra aflägsnas, helst kostnaden för dess reparation och målning icke kunde, om den utfördes fullt rationellt, betraktas såsom mera bortkastad än fallet vore vid hvarje annan byggnad af trä. Genom uteslutande af nu nämnda ombyggnad och därigenom förminskade omkostnader för tillsyn m. m. kunde inbesparas .....

kronor 4,600: —

Genom en del af öfverintendentsämbetet angifna smärre förenklingar i öfrigt kunde därjämte inbesparas en summa af.....

» 200: —

eller tillhoppa ..... kronor 4,800: —

då omkostnadsbeloppet för arbetena å ståthållarbostaden, beräknadt till 12,600 kronor, skulle kunna nedbringas till 7,800 kronor.

Genom att, på sätt förut omförmälts, af de arbeten, som funnes upptagna i förslaget till reparation af slottskapellet samt ekonomi-, stall- och bostallsbyggnader, hvilket förslag slutade å en summa af 35,400 kronor, uppskjuta förut omförmälda åtgärder för rifningen af det s. k. gula huset, förflyttningen af boningshuset vid stallet, den s. k. fasanbyggnadens förut omförmälda förändrade inredning äfvensom restaurerandet af teatersalongen i den s. k. confidencen kunde nu inbesparas — inberäknad en för sådant fall till 1,780 kronor antagen minskning i posten för oförutsedda händelser — ett belopp af 15,200

kronor, då kostnaden för här ifrågavarande arbeten skulle komma att belöpa sig till sammanlagdt 20,200 kronor.

Öfverintendentsämbetet funne sig alltså böra för sin del tillstyrka, att, i afbidan på erforderlig utredning i öfriga hänseenden, medel måtte anvisas för iståndsättande, i enlighet med hvad ämbetet därutinnan förordat, af

dels ståthållarbostaden för	kronor	7,800: —
dels ock slottskapellet och åtskilliga ekonomibyggnader för	„	20,200: —
då för året skulle tarfvas ett anslagsbelopp af	kronor	28,000: —

För egen del har riksmarskalksämbetet i sin förenämnda underdåniga skrifvelse anført, att ämbetet, i likhet med ståthållarämbetet å Ulriksdals och Haga slott, funne sig böra instämma i de af öfverintendentsämbetet gjorda uttalanden och i de förslag till reparationsarbeten, som öfverintendentsämbetet tillstyrkt till omedelbart utförande. Riksmarskalksämbetet hemställer därför, att för utförande af de utaf öfverintendentsämbetet föreslagna reparationsarbeten å de ifrågavarande lustslotten med därtill hörande byggnader medel måtte anvisas till sammanlagdt belopp af 254,000 kronor, däraf dock af de för arbetena å Haga slott beräknade 226,000 kronor endast 100,000 kronor behöfde under innevarande år disponeras; och har riksmarskalksämbetet tillika föreslagit, att berörda belopp, 254,000 kronor, måtte få utgå från den s. k. Djurgårdsfonden.

I fråga om denna fonds tillkomst och nuvarande ställning erinrar riksmarskalksämbetet till en början, att fonden, som förvaltas af statskontoret, men hvaraf årliga räntan utbetalas till Djurgårdskassan, uppkommit därigenom, att Djurgården tillhörig mark vid olika tillfällen inköpts dels af Stockholms stad och dels af vissa allmänna institutioner. Detta hade första gången skett på grund af nådiga brefvet den 10 juli 1884, hvarigenom Kungl. Maj:t i öfverensstämmelse med Riksdagens efter nådig proposition i ämnet fattade beslut medgaf, att äganderätten till viss under Djurgården lydande mark, som erfordrades till en ifrågasatt ny gränsgata (Valhallavägen), äfvensom vissa söder därom belägna områden, finge öfverlätas till Stockholms stad mot lösen i enlighet med stadgandena i nådiga förordningen den 14 april 1866 angående jords och lägenhets afstående för allmänt behof, hvilken lösen skulle ingå till statskontoret för att därstädes förvaltas såsom särskild fond, däraf årliga räntan skulle öfverlämnas till Djurgårdskassan, att för kassans ändamål användas. Lösenbeloppet hade sedermera i föreskrifven

ordning bestämts till 350,000 kronor, som inlevererats till statskontoret. Genom nådigt bref den 18 oktober 1889, hade äfvenledes på grund af en till Riksdagen aflåten och af Riksdagen bifallen proposition, i sammanhang med utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad (i anledning af hofstallets förflyttning) bestämts, bland annat, att kronan skulle till staden afstå äganderätten till visst område å Djurgården, mot det att staden vid tillträdet af nämnda område till kronan erlade skillnaden mellan det för området beräknade värde, 556,882 kronor 25 öre, och värdet å den mark vid Artilleriplanen, kronan skulle erhålla mera än staden, 327,240 kronor, eller 229,642 kronor 25 öre, samt att af sistnämnda summa ett belopp af 29,642 kronor 25 öre finge disponeras för bestridande af kostnaden för utvidgning af nuvarande hjortparken vid Gripsholm samt återstoden, 200,000 kronor, inlevereras till statskontoret, hvarifrån räntan skulle utbetalas till Djurgårdskassan, att användas till Djurgårdens förbättring och försköning. Genom nådigt bref den 10 juni 1904 hade vidare, jämväl efter Riksdagens samtycke, förordnats, bland annat, att till område för naturhistoriska riksmuseet skulle under äganderätt upplåtas ett till lägenheten Djurgårds-Frescati hörande område mot ersättning till den under statskontorets förvaltning stående Djurgårdsfonden af 52,525 kronor, hvaraf årliga räntan skulle öfverlämnas till Djurgårdskassan. Slutligen har genom nådigt bref den 27 april 1906, likaledes efter Riksdagens samtycke, förordnats, att till Nobelstiftelsen skulle för vetenskapsakademiens Nobelinstitutets räkning under äganderätt upplåtas ett till lägenheten Djurgårds-Frescati hörande område mot ersättning till Djurgårdsfonden af 200,000 kronor, däraf årliga räntan skulle öfverlämnas till Djurgårdskassan. Djurgårdsfonden uppginge sålunda för närvarande till ett belopp af 802,525 kronor.

Vidare erinrar riksmarskalksämberet, hurusom Riksdagen i skrifvelse den 17 sistlidne mars angående regleringen af utgifterna under rikstatsens första hufvudtitel förutsatt, att den af Riksdagen begärda utredningen angående möjligheten för Djurgårdskassan att bidraga till de kungl. lustslottens underhåll skulle öfverlämnas till den af Hans Maj:t Konungen tillsatta kommittén för behandling af vissa med Djurgårdens förvaltning sammanhängande frågor. Riksmarskalksämberet hade också för afsikt — anför ämberet vidare — att, när kommitténs arbeten under loppet af detta år fortskridit så långt, att kommittén vore i stånd att med stöd af pågående undersökningar och därpå grundade förslag upptaga frågan i sin helhet till mera ingående behandling, öfverlämna sagda fråga till kommitténs utredning och yttrande.

Riksmarskalksämberet ansåge sig dock redan nu kunna uttala, att de belopp, som öfverintendentsämberet i sina förenämnda yttranden funnit behöfliga för utförande af de utaf ämbetet för närvarande förordade reparationsarbetena vid Ulriksdals och Haga slott utan olägenhet kunde tagas af Djurgårdsfonden, och att den minskning i ränteinkomst, som därigenom skulle drabba Djurgårdskassan, ej vore större, än att kassan med hänsyn till den förväntade höjningen i kassans inkomster kunde bära densamma.

På grund af nådig remiss har statskontoret afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet; och har statskontoret däri meddelat, att den redogörelse, som, på sätt förut nämnts, af riksmarskalksämberet lämnats angående Djurgårdsfondens nuvarande ställning och de om fondens användning hittills gifna bestämmelser, icke gifvit anledning till erinran eller tillägg från statskontorets sida.

Den i ärendet förebragta utredning torde till fullo ådagalägga, att omfattande arbeten äro i hög grad af behovet påkallade för iståndsättande af Haga och Ulriksdals lustslott med därtill hörande byggnader.

I afvaktan på närmare utredning rörande vissa af de ifrågasatta arbetena torde emellertid dessa för närvarande icke bära komma till utförande i större omfattning än öfverintendentsämberet förordat.

De af detta ämbetsverk till omedelbart utförande föreslagna arbeten synas mig alla vara af beskaffenhet att snarast möjligt bära komma till stånd. Särskildt gäller detta om de föreslagna arbetena för iståndsättande af hufvudbyggnaden vid Haga — det s. k. palais'et — jämte uppförandet af nya ekonomibyggnader invid detta. Icke heller de af öfverintendentsämberet nu förordade arbeten i öfrigt, hvilka hufvudsakligen afse iståndsättande af ekonomi- och boställsbyggnaderna vid Haga samt reparation af ståthållarbostället jämte en del ekonomibyggnader vid Ulriksdal, synas bära uppskjutas utan så snart ske kan bringas till utförande.

Hvad angår sättet för utförande af grundförstärkningen å palais'et vid Haga, lärer, efter den utredning öfverintendentsämberet förebragt, detta arbete bära utföras i öfverensstämmelse med ämbetsverkets förslag, hvarigenom, som nämnt, en högst betydlig besparing kan göras i den för ändamålet först beräknade kostnaden.

Ehuru vatten- och aflopsledningar till och från nyssnämnda byggnad icke för närvarande skulle komma till utförande, torde dock dylika ledningar bära redan nu, i samband med öfriga reparationsarbeten inom byggnaden, bära i densamma anbringas.

De för nu ifrågakvarande byggnads- och reparationsarbeten upprättade kostnadsförslag, sådana desamma efter inom öfverintendents-ämbetet undergången granskning af samma ämbetsverk godkänts. hafva icke gifvit anledning till erinran från min sida.

Att de jämförelsevis obetydliga anslag, som finnas å riksstatens första hufvudtitel anvisade för underhåll af Ulriksdals slott samt Haga lustslott och park, icke kunna förslå till annat än de jämförelsevis mindre underhålls- och reparationsarbeten, som vid anläggningar af den omfattning, hvarom här är fråga, årligen återkomma, är gifvet. Tydligt är därför, att för arbeten af nu ifrågakvarande art särskilda medel måste beredas.

Riksmarskalksämberet har i sådant afseende föreslagit, att den s. k. Djurgårdsfonden skulle för ändamålet anlitas. På sätt ämbetet erinrar, har Djurgårdsfonden bildats af medel, som influtit vid afyttande af mark, hörande till den till Konungens disposition upplåtta Djurgården. Då nu riksmarskalksämberet vitsordat, att den minskning i ränteinkomst, som skulle drabba Djurgårdskassan, ifall det för ifrågakvarande arbeten erforderliga beloppet anvisas att utgå af Djurgårdsfonden, ej är större, än att kassan med hänsyn till andra för densamma påräkneliga inkomster ändock blir i stånd att fullgöra de kassan påhvilande utgifter, finner jag det ur alla synpunkter synnerligen lämpligt, att de för lustslottens iståndsättande erforderliga medel varda, utan riksstatens betungande, anvisade att bestridas af nämnda fond.

Utskottets
yttrande.

Utskottet finner visserligen den i ärendet förebragta utredningen till fullo ådagalägga, att omfattande arbeten äro i hög grad af behofvet påkallade för iståndsättande af Haga och Ulriksdals slott med därtill hörande byggnader. Då emellertid dessa arbeten till stor del icke torde kunna hänföras till vanliga underhållsarbeten, synes, förr än medel till desamma anvisas, böra afvaktas den utredning i hit hörande frågor, hvarom Riksdagen i skrifvelse den 17 mars innevarande år angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel hos Kungl. Maj:t gjort framställning.

På det att slottsbyggnaderna emellertid icke måtte taga ytterligare skada, finner utskottet erforderligt, att medel ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för utförande af de nödvändigaste reparationsarbetena; och har utskottet därför ansett Riksdagen böra medgifva, att af den ränta, som från Djurgårdsfonden ingår till Djurgårdskassan, måtte få användas ett belopp, motsvarande räntan å 254,000 kronor, eller den

summa, som Riksmarskalksämberet förklarar, att Djurgårdskassan med hänsyn till andra för densamma påräkneliga inkomster kan afvara.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och under uttalande af den mening, att Djurgårdsfondens kapital, som är bildadt af försäljningsmedel för statsegenom, icke bör användas till bestridande af tillfälliga utgifter, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning, att Riksdagen för sin del medgifver, att tillsvidare och intilldess annorlunda varder bestämdt, för bestridande af de nödvändigaste underhållsarbetena å ifrågavarande slottsbyggnader vid Haga och Ulriksdal må af de räntemedel, som tillföras Djurgårdskassan från Djurgårdsfonden, årligen användas ett belopp, motsvarande räntan å 254,000 kronor.

Stockholm den 25 maj 1908.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.